

GEZOND IN ...

STIMULERINGSPROGRAMMA GIDS
LOKALE AANPAK GEZONDHEIDSACHTERSTANDEN

Gezond in... Nijmegen

Nijmegen bestrijdt laaggeletterdheid op meerdere fronten

Taalles voor laaggeletterden én voor professionals

Laaggeletterden hebben vaak beperkte gezondheidsvaardigheden en een slechtere gezondheid. Zorgprofessionals lopen daar in hun werk geregeld tegenaan. Mede naar aanleiding van hun signalen besloten gemeente Nijmegen en GGD Gelderland-Zuid om deze doelgroep extra aandacht te geven. Zij zoeken de oplossing niet alleen in taalcurricula voor laaggeletterden maar ook in bewustwording – zowel onder GGD'ers als onder huisartsen en ziekenhuismedewerkers. "Het taalniveau van laaggeletterden moet omhoog, maar tegelijkertijd moet ons eigen taalniveau omlaag."

GIDS in Nijmegen

“Zonder goede beheersing van de taal en goede gezondheidsvaardigheden is het nog moeilijker om gezond te kunnen leven. Laaggeletterdheid is daarom al enkele jaren een aandachtspunt voor de gemeente Nijmegen bij de aanpak van gezondheidsachterstanden,” aldus wethouder Bert Frings.

GIDS als stimulans

Toen duidelijk werd dat de gemeente kon rekenen op GIDS-gelden, kwam laaggeletterdheid al snel bovendienrijven als mogelijk thema, vertelt Kristine Mourits, beleidsadviseur publieke gezondheid bij de gemeente Nijmegen. “We zijn nagegaan welke gezondheidsthema’s extra aandacht kunnen gebruiken. Laaggeletterdheid was daar één van, vanwege de signalen die we kregen van bijvoorbeeld huisartsen, jeugdartsen en gezondheidsmakelaars. Ook de samenhang met armoede en gezondheid speelde een rol.” De GIDS-gelden vormden een extra zetje, vertelt Linda de Heer, onder andere communicatieadviseur bij GGD Gelderland-Zuid. “GIDS was echt een stimulans.”

Tweesporenbeleid

Nijmegen volgt een tweesporenbeleid. Aan de ene kant is het doel om laaggeletterdheid te signaleren en laaggeletterden te helpen om hun taalvaardigheden te vergroten. Aan de andere kant moet de mondelinge en schriftelijke

publiekscommunicatie eenvoudiger – niet alleen van de GGD maar ook van andere zorgorganisaties, zoals huisartspraktijken, wijkteams en schuldhulpverlening. Zoals De Heer het samenvat: “We kunnen wel zeggen: het taalniveau van laaggeletterden moet omhoog, maar tegelijkertijd moet ons eigen taalniveau omlaag.”

Bewustwording

Bewustwording onder zorgprofessionals speelt daarbij een doorslaggevende rol, vertelt José Keetelaar, projectleider laaggeletterdheid en gezondheidsvaardigheden bij GGD Gelderland-Zuid: “Veel professionals zijn zich onvoldoende bewust van laaggeletterdheid. Zij zien niet dat er een verband is tussen enerzijds beperkte taal- en gezondheidsvaardigheden en anderzijds gezondheidsproblemen of het feit dat patiënten instructies slecht opvolgen. Onder autochtone patiënten komt dat bijvoorbeeld vaak voor.”

Laaggeletterdheid herkennen

Laaggeletterdheid is lastig te herkennen, vertelt Mourits. “Je hoeft mensen niet uit te leggen dat ze laaggeletterd zijn, dat weten ze wel. Maar ze komen er niet mee naar buiten.” Keetelaar: “De meeste laaggeletterden willen hun ‘handicap’ verborgen houden. Het komt dus aan op vaardigheden van de zorgprofessional: oog hebben voor de signalen en smoezen van degene die tegenover je zit.”

BEPERKTE GEZONDHEIDSVAARDIGHEDEN EN LAAGGELETTERDHEID

Bijna 29% van alle Nederlandse inwoners heeft beperkte gezondheidsvaardigheden. Zij zijn niet goed in staat om informatie over gezondheid te verkrijgen, begrijpen, beoordelen of toe te passen. Er is een duidelijke samenhang tussen beperkte gezondheidsvaardigheden en een

slechtere gezondheid. Zo’n 2,5 miljoen Nederlanders zijn laaggeletterd: zij hebben moeite met lezen, schrijven en rekenen. Zie voor meer informatie over dit onderwerp de [Pharos-factsheet beperkte gezondheidsvaardigheden en laaggeletterdheid](#).

Bij de GGD hebben zo’n 185 medewerkers met klantcontacten inmiddels een training gevolgd met een professionele acteur. Zij zijn zich beter bewust van laaggeletterdheid en de gevolgen ervan. Zij hebben geleerd hoe ze laaggeletterdheid herkennen, hoe ze het onderwerp bespreekbaar maken en hoe ze cliënten vervolgens doorverwijzen naar een taalcursus.

Lange weg

Doorverwijzen naar een taalcursus klinkt mooi op papier, maar het kost in de praktijk veel moeite om laaggeletterden in de schoolbanken te krijgen. “Ik heb van taalambassadeurs

Gerdine Fransen,
Linda de Heer
en José Keetelaar

GGD Gelderland-Zuid

Bert Frings

wethouder gemeente Nijmegen

Kristine Mourits

*beleidsadviseur
publieke gezondheid*

geleerd dat dat een lange weg is”, vertelt De Heer. Daarom kun je die weg maar beter zo vroeg mogelijk inslaan, bijvoorbeeld als ouders op het consultatiebureau komen met hun baby. De Heer: “Als je net een kind gekregen hebt, sta je open voor hulp. Merken artsen of verpleegkundigen dat ouders moeite hebben met lezen en schrijven? Dan bespreken ze dat.”

Eenvoudig communiceren

Tegelijkertijd werken zorgprofessionals aan hun communicatie. De GGD heeft bijvoorbeeld de website herschreven naar eenvoudig Nederlands. Een aanpassing van alle folders, brieven en formulieren staat op de planning. Ook huisartspraktijken en ziekenhuizen kijken kritisch naar hun informatievoorziening. Keetelaar benadrukt dat het gaat om zowel schriftelijke communicatie (brieven, website) als mondelinge communicatie (telefoon, balie,

consult). Dat is niet van de ene op de andere dag veranderd, verduidelijkt ze: “Vaktaal vermijden of aan het eind van een gesprek even controleren of iemand de kernboodschap begrepen heeft: dat vergt oefening.”

Nog meer investeren

Er is echt iets in gang gezet, luidt de conclusie eensgezind, maar we zijn er nog niet. Keetelaar zou graag meer investeren rondom laaggeletterdheid in de eerste lijn. “En het zou heel waardevol zijn als er nog meer kan worden ingezet op aandacht voor laaggeletterdheid in bijvoorbeeld kraamzorg, wijkteams en schuldhulpverlening.” Volgens de recent verschenen gezondheidsagenda houdt Nijmegen laaggeletterdheid de komende periode als speerpunt. Dat biedt kansen om voort te zetten wat is opgebouwd. De aandacht mag nu niet verslappen, vindt Gerdine Fransen, teammanager Gezonde wijk en

gemeente bij GGD Gelderland-Zuid. Zij benadrukt hoe belangrijk het is om de focus op laaggeletterdheid vast te houden. “We moeten het onderwerp warm houden en er geregeld bij stilstaan. Anders zakt de aandacht weg.”

Projectplan

Meer weten over de Nijmeegse aanpak? Lees het [Projectplan Gezondheidsvaardigheden en Laaggeletterdheid GGD Gelderland-Zuid](#).

Meer aandacht voor laaggeletterdheid in kraamzorg, wijkteams en schuldhulpverlening zou waardevol zijn

TAALCORSUS BEVORDERT GEZONDHEID

Onderzoek van Maastricht University laat zien dat het volgen van een taal cursus een positief effect heeft op de gezondheid van laaggeletterden. Van alle deelnemers voelt

53% zich na vijf maanden psychisch gezonder en 39% fysiek gezonder ([Bron: Feiten en cijfersgeletterdheid 2016, Stichting lezen en schrijven](#)).

ZIEKENHUIZEN IN DE REGIO

‘Samen met Zorgbelang Gelderland en de ziekenhuizen in de regio hebben we een deelproject rondom laaggeletterdheid uitgevoerd. Taalambassadeurs hebben onder andere de websites, brieven en bewegwijzering van elk ziekenhuis beoordeeld op toegankelijkheid voor

laaggeletterden. De tips die hieruit voortkwamen hebben we met de ziekenhuizen gedeeld, die het vervolgens elk op hun eigen manier hebben opgepakt.’

José Keetelaar, project-leider laaggeletterdheid en gezondheidsvaardigheden bij GGD Gelderland-Zuid

TIPS OM AAN DE SLAG TE GAAN MET LAAGGELETTERDHEID

- Kies een gecombineerde aanpak: verbeter de taalvaardigheid van laaggeletterden én communiceer eenvoudig (schriftelijk én mondeling).
- Zorg voor commitment van het management: leg het projectplan voor aan het MT en vraag een akkoord. Daar kun je altijd op terugvallen.
- Laaggeletterdheid aanpakken doe je er niet even bij. Stel een projectleider aan die fulltime aandacht kan besteden aan het onderwerp.
- In je eentje lukt het niet: verzamel een netwerk van samenwerkingspartners zodat je een groot bereik hebt en gezamenlijk de aandacht vasthoudt.
- Stel een werkgroep samen met een medewerker uit elke afdeling. Zo zorg je ervoor dat je goed blijft aansluiten op de dagelijkse processen.
- Een persoonlijk verhaal maakt meer indruk dan feiten en cijfers: nodig een taalambassadeur uit die weet hoe het is om niet te kunnen lezen en schrijven.
- Maak gebruik van het sneeuwbaaleffect: hoe meer mensen ervan weten en het nut ervan zien, hoe meer iets gaat leven en wordt opgepakt.
- Laat afdelingen samen oefenen en zorg ervoor dat ze het onderwerp regelmatig bespreken. Zo blijft laaggeletterdheid onder de aandacht en kunnen professionals elkaar om raad vragen.
- Ga na welke activiteiten en materialen er al bestaan (in de gemeente en landelijk). Sluit aan bij wat er al is, maar biedt ook ruimte om te improviseren en in te spelen op kansen.
- Betrek de doelgroep bij je aanpak: test communicatiemiddelen onder laaggeletterde cliënten.
- De aanpak van laaggeletterdheid vraagt om een lange adem. Laat af en toe zien wat je doet. Vier de successen, ook al zijn ze soms nog klein.

